

ADY ENDRE PERE

A MAGYAR KIRÁLYI KINCSTÁRRAL SZEMBEN

KELEMEN ROLAND

Az MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. KELEMEN ROLAND

A SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉKÉNEK
TANÁRSÉGÉDJE

KELEMENR85@GMAIL.COM

2021. október 25.

Ady Endre nagy szerelménél, múzsájánál, Lédánál töltött első párizsi éve után, 1905-ben tért vissza hazájába és a Budapesti Napló újságírója lett. Az újságnál eltöltött másfél éves időszakban közel ötszáz cikke és számos verse jelent meg. A lap főszerkesztője, Vészi József tekinthető az Ady költészet egyik első felfedező-jének. Ady hazatérése szinte egybeesett a Szabadelvű Párt választási vereségével. A földcsuszamlásszerű választási fiaskó következtében harminc év kormánybázisa szűnt meg, illetve Tisza István első kabinetje is lemondott. Azonban az uralkodó, Ferenc József, nem a választáson győztes koalíciós erőket, hanem Fejérváry Gézát bízta

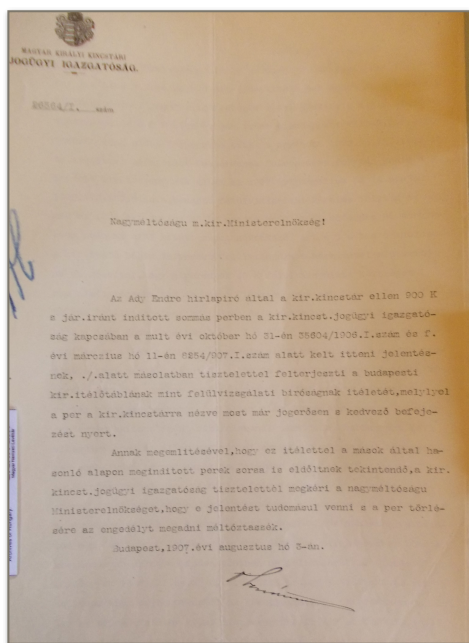
meg kormányalakítással, így országgyűlési támogatással nem rendelkező hivatalnok kormány, az ún. darabontkormány jött létre. A miniszterelnökség sajtófőnöke a Budapesti Napló főszerkesztője Vészi József lett, a Budapesti Napló pedig félhivatalos orgánumnak működött a kabinet regnálása során. Vészi, több más újságírójával együtt, Adyt is a sajtóiroda alkalmazásába vette. Ady az ellenzéki koalíciós erőket a liberális elveket támadóknak, függetlenségi programjukat pedig demagógnak látta. A sajtóirodán eltöltött ideje egybeesik az Új Versek kötet megjelenésével, melyhez a modern magyar költészet születését szokás kötni.¹

A darabontkormány ténykedése azonban a korábban sem fényes közállapotokat tovább rombolta, az alkotmányos válságot tovább mélyítette. Az 1906 áprilisi bukását követően a koalíciós kormány „hajszát” indított a volt darabontok ellen, így Adynak sem volt maradása a sajtóirodán. Elbocsátását követően Ady három havi felmondásnak megfelelő végkielégítést, vagyis kilencszáz koronát kért, s minthogy ezt a kérését megtagadták, pert indított a kincstár ellen.²

A per 1906 szeptemberében indult meg a VIII-X. kerületi - Üllői úti - járásbírószágon, Fenes Ferenc bíró előtt. Adyt mint felperest Balog Imre, a kincstárt mint alperest Krudy Endre képviselte. Az újságok hasábjain megjelenő tudósításokban a „törvénytelen kormány” hírlapírójának követeléséként vezették fel a perét,

amelyen felbuzdulva a többi elbocsátott újságíró is beadta keresetét. A tárgyaláson Barát Ármin, a sajtóiroda munkatársa – a második Tisza kormány alatti vezetője – úgy nyilatkozott, hogy nincs arról tudomása, hogy milyen jogviszonyban foglalkoztatták Adyt. Ezt követően Wekerle Sándor is elfoglalta a tanúk padját, ahol úgy érvelt, hogy tudomása szerint Ady cikkíróként működött a sajtóirodán, mivel azonban alkalmazottnak nem tekintette ezeket az újságírókat, így kizárólag olyan utasítást adott Ábrányi Kornélnek, a sajtóiroda vezetőjének, hogy szüntesse meg velük az érintkezést. Tájékoztatása szerint nem is havi fizetést, hanem havi általányt kaptak a cikkeikért, így a költő követelési igényét soha nem ismerte el.³ Az október 22-én tartott második tárgyaláson Ábrányi Kornél megerősítette főnöke szavait, ugyanis tudomása szerint semmilyen hivatalos irat nem volt Adyék alkalmazásáról.⁴ Vészi József ezt követő tanúvallomásaiban részint szintén alátámasztotta ezt. Úgy fogalmazott, hogy „nem voltak kinevezett tisztviselők, de rendes fizetést kaptak, úgy mint a szerkesztőségekben szokás... szerződése olyan, mint a szerkesztőségben, 3 havi felmondással.”⁵ E szóbeli megállapodás létrehozásához az akkori miniszterelnök, Fejérváry – a sajtófőnökének előterjesztésére – hozzájárult. Krudynak, a kincstár képviselőjének állásfoglalása szerint Vészi cikkíróként fogadta fel Adyt és munkatársait, akiknek feladata a „törvénytelen kormány koalíció ellen indított sajtóhadjárata-

tának”⁶ végrehajtása volt, alkalmazotti viszony nélkül, így e kötelem a kincstár nem terhelhette.

A járásbíróság tulajdonképpen a kincstár képviselőjének indítványával értett egyet és elutasította a felperes keresetét. Ady az ügyben fellebbezett, azonban 1907. február 20-án a budapesti törvényszék helybenhagyta a járásbíróság döntését, míg 1907 augusztusában felülvizsgálati kérelmét a budapesti ítélőtábla utasította el. A bíróságok indokolását érdemes röviden érinteni, hiszen egy tisztán magánjogi követelésnek indult ügyben, a felperesi pervesztést lényegében mindegyik bíróság közjogi érvek alapján látta megalapozottnak.

Mindhárom eljáró bíróság osztotta a felperes és képviselőjének azon álláspontját, hogy Ady és a sajtóiroda között szerződéses jogviszony állt fent, amely

viszonyban az állam a magánjog rendelkezéseinek megfelelően kell, hogy eljárjon. Ilyen jogviszonyokban – ahogy a bírói indokolás fogalmazott – „*az állam is a képviselőre hivatott közegek részéről nevében kötött ügyletek által szerez jogokat és vállal kötelezettségeket.*”⁷ Így a regnáló miniszterek az államot vagyonjogi

tekintetben is képviselik. Azonban ez a képviselői jogkörük korlátozva van közjogilag, így az általuk kötött szerződések az államot nem minden esetben és nem feltétlenül kötelezik teljesítésre. A bíróságok állásfoglalása szerint, ugyanis a kormány és az egyes miniszterek az állam vagyona felett csak a költségvetési törvény felhatalmazása alapján és keretei között rendelkezhetnek. Magánjogi viszonyban, az államnak a korlátozott jogkörrel eljáró képviselőjével kötött szerződést, azonban még így is joghatályosnak kell venni – érvelt a bíróság – ha erről a korlátozott jellegről a szerződő félnek nem volt tudomása. Viszont mivel ebben az időszakban a felhatalmazás alapját jelentő költségvetést a képviselőház nem fogadta el, így a hatalmon lévő kormány tagjainak sem volt felhatalmazása szerződés kötésére és kifizetésekre, és erről a bíróság döntése szerint Adynak és mindenkinek

tudomása volt. Így a költő nem támaszthatott jogszerű igényt az új kormánnyal szemben.⁸ A törvényszék ítélete ezt további érvekkel próbálta alátámasztani: határozata szerint a sajtóiroda a kormány politikai irányát szolgálta és „*ebből következik a sajtóirodában rendes állami köztisztviselővé ki nem nevezett*”⁹ feladatellátók, jelen esetben a cikkírók alkalmazása bizalmi és ideiglenes jellegű, ami a kormányváltással véget is ért.

Az ítélet végül mintaként szolgált valamennyi darabont újságíró által

indított perben, és mindegyik esetében ugyanilyen jogalapra helyezte döntés született. A Népszava a pert és az ítéletet közlő cikkében a társadalmi és politikai realitásokra élesen rávilágítva sommásan véleményezte a bíróság ítéletét: „*Kérdezés nélkül is tudjuk, hogy ugyanaz a járásbíró, aki ezt a mai igazságtalan ítéletet Wekerle és Polónyi kedvéért meghozta, a legcsekélyebb közjogi aggodalom nélkül szedte fel Fejérváryéktól minden hónapban a fizetését a meg nem szavazott költségvetésből.*”¹⁰

Hivatkozások:

¹ Pintér Jenő: *Magyar irodalomtörténet – Ady Endre élete*, <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MagyarIrodalom-magyar-irodalomtortenet-1/magyar-irodalomtortenet-pinter-jeno-5116/8-a-magyar-irodalom-a-xx-szazad-első-harmadaban-2885/ady-endre-2C32/ady-endre-elete-2C33/> (2021.10.10)

² MNL OL, K26 1109. cs. 1917. V. 1109-es csomó, 1465. sz. iratok.

³ Fejérváry sajtóirodája, *Pesti Napló*, 1906. szeptember 16., 254. sz. 20. p.

⁴ A sajtóiroda alkalmazottai, *Az Ujság*, 1906. október 23., 291. sz. 15. p.

⁵ A sajtófőnökök a bíróság előtt, *Magyar Nemzet*, 1906. október 23., 250. sz. 6. p.

⁶ Törvényszéki csarnok – A miniszterelnök mint tanú, *Budapesti Hírlap*, 1906. szeptember 16., 254. sz. 17. p.

⁷ MNL OL, K26 1109. cs. 1917. V. 1109-es csomó, 1465. sz. iratok. Budapesti Királyi Ítéltábla

határozatának a másolata

⁸ Ibid.

⁹ MNL OL, K26 1109. cs. 1917. V. 1109-es csomó, 1465. sz. iratok. Budapesti Királyi Törvényszék határozatának a másolata.

¹⁰ Wekerle nem fizet, *Népszava*, 1906. október 23., 250. sz. 10. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Ady Endre portréja (Székely Aladár felvétele). [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ady_Endre_portréja_\(Székely_Aladár_felvétele\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ady_Endre_portréja_(Székely_Aladár_felvétele).jpg) 2021. 10. 14.

2. oldal: Kelemen Roland saját felvétele, 2019. 2021. 10. 14.